

8 Mart Dünya Kadınlar Günü Temalı Filatelik Damgalar

March 8th International Women's Day Themed Philatelic Seals

Serkan AYCİL*

ÖZ

Çalışmanın amacı 8 Mart Dünya Kadınlar Günü konulu filatelik damgaları tespit etmek ve tespit edilen damga temsillerini değerlendirmeye çalışmaktır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Çalışma kapsamındaki dokümanlara www.pulhane.com aracılığıyla erişilmiştir. Bunun için farklı başlıklar altında sınıflandırılan zarf, pul, posta kartı ve maksimum kart gibi filatelik tasarımlar incelenmiştir. Ardından konu kapsamına dâhil olan tasarımlarla birlikte çalışmanın kurgusu oluşturulmuştur. Bu kapsamda 2014-2020 yılları arasında yayınlanan 8 adet özel tarih damgası ile 1 adet özel gün zarfına ulaşılmıştır. Verilerin güvenilirlik ve geçerliği PTT tarafından basılı olarak yayınlanan doküman listesi aracılığıyla sağlanmıştır. Veri analizi sürecinde ise resimsel okumaları anlamlandırmak amacıyla göstergebilimden yararlanılmıştır. Filatelik tasarımlar pul, zarf, posta kartı, pul portföyü, uluslararası cevap kuponu, maksimum kart ve tebrik kartları gibi farklı türleri içerirken 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'ne ilişkin baskılar sadece özel tarih damgalı zarflar ve özel gün zarfı kategorilerinde ele alınmıştır. Pul emisyon programında kadın temalı çok sayıda tasarım bulunmasına rağmen 8 Mart Dünya Kadınlar Günü konulu filatelik tasarımların oldukça sınırlı bir kategoride üretildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler

8 Mart, Dünya Kadınlar Günü, Emekçi Kadınlar, Filatelik Damga

ABSTRACT

The aim of the study is to identify philatelic stamps on March 8, International Women's Day and to try to evaluate the stamp representations identified. Document analysis, one of the qualitative research methods, was used in the study. The documents within the scope of the study were accessed through www.pulhane.com. For this purpose, philatelic designs such as envelopes, stamps, postcards and maximum cards classified under different headings were examined. Then, the fiction of the study was created with the designs included in the scope of the subject. In this context, 8 special date stamps and 1 special day envelope published between 2014-2020 were reached. The reliability and validity of the data were ensured through the list of documents published in print by PTT. In the data analysis process, semiotics was used to make sense of pictorial readings. While philatelic designs include different types such as stamps, envelopes, postcards, stamp portfolios, international reply coupons, maximum cards and greeting cards, the prints related to March 8 International Women's Day were handled only in the categories of special date stamped envelopes and special day envelopes. Although there are many women-themed designs in the stamp emission program, it was concluded that philatelic designs on March 8 International Women's Day were produced in a very limited category.

Keywords

March 8, International Women's Day, Working Women, Philatelic Seal

* Bağımsız Araştırmacı, PTT Başmüdürlüğü, İstanbul

E-mail sserkan.aycil@gmail.com
Orcid 0000-0002-3540-5548

Araştırma Research
Makalesi Article

Başvuru Submitted 16.12.2024
Kabul Accepted 07.01.2025

Extended Abstract

With the development of the means of production based on power, the place of women in society has become more and more prominent. The social position of women, who are physically weaker than male individuals, has turned into a chronic representation in proportion to physical strength (Kaya İlhan & Bozkurt, 2023, p. 370). This idea strengthened the desire to benefit from the same rights as men and after a while, women were obliged to struggle on social grounds. After the developments and the prices paid, March 8 began to be celebrated as International Women's Day-many studies on March 8 International Women's Day in literature. The titles of the studies are generally listed as feminism, women's life, the history of March 8, ideological discourses, news on women, March 8 in the press, March 8 and the phenomenon of digital advertising. In addition, artistic activities such as poetry recitals, group photography exhibitions, painting competitions, graphic design, oil painting, ceramics and sculpture are also organized. In this study, which is different from other studies, the phenomenon of March 8 International Women's Day is discussed in terms of philatelic designs.

The aim of the study is to identify philatelic stamps on March 8 International Women's Day and to evaluate the stamp representations identified. Since no literature study deals with the phenomenon of March 8 International Women's Day regarding philatelic designs, it was necessary to conduct a study in this direction. This study is based on a qualitative research approach. The study data were collected through document analysis. In the document review process, written sources likely to contain information about the target phenomenon are examined first. Then, visual examinations are made through printed and digital records (Wach & Ward, 2013). For this reason, before the study, searches were done on national and international publication indexes such as Sobiad Citation Index, DOAJ, Scopus Open Academic Journal Index, EBSCO and Turkish Education Index with the titles "International Women's Day, Philatelic Stamp and March 8". Accordingly, although many studies on the representation of women in stamps, especially in terms of archaeology, no study was found reflecting the March 8 International Women's Day through philatelic designs. The study was analyzed using the descriptive content analysis method. Accordingly, an evaluation was made on the representations of the stamps published independently of each other in different years and the current situation was tried to make sense of the current situation with the questions directed to the facts encountered during the data collection process.

The study's findings consist of eight unique date stamps and one unique day stamp. While a significant part of the typographies on the stamps are written in plain font, italic font is preferred in other parts. When the designer informs about a routine situation, he/she finds it appropriate to convey the subject in a plain font suitable for daily use. However, if a section in the text is to be emphasized, it is more appropriate to write the expression in quotation marks or italics. Again, during the design process, it is understood that all letters are written in capital font, especially when writing sentences expressing situations such as necessity, obligation, or anger.

The color and quality of the ink used can be used as an effective factor in giving the design a more aesthetic appearance. Stamp ink generally contains red, green, black, blue and dark blue colors. In this context, while red and green colors are identified with vitality, the darker black, blue and navy blue colors have become a symbol of formality. In classical stamps, typographic expressions and illustrations fit inside a round ring surrounding the stamp from the outside. Accordingly, many designers now prefer geometric designs designed in different forms rather than adhering to the traditional line. In this context, figures 4 and 6 were designed entirely under the traditional flow, while figures 1, 2 and 3 were designed in a rounded form. Designers often take care to place symbolic expressions that emphasize the purpose of the work within the stamp, which has a limited usage area. Accordingly, although it is seen that the number 8, which is constructed in different forms, is included in the stamp representations other than figure 7, it is understood that the compositions in figures 1, 2 and 4 refer to the symbol of infinity through the number 8. Although philatelic designs include different types such as stamps, envelopes, postal cards, stamp portfolios, international reply coupons and maximum cards, prints on March 8 International Women's Day were only included in the categories of unique date stamped envelopes and unique day envelopes. It was concluded that although many women-themed designs in the emission program, philatelic designs on March 8 International Women's Day were produced in a very limited category.

GİRİŞ

Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş sürecinde toplumsal yapıda önemli değişimler yaşanmıştır. Bu süreçte yeni bir sınıf olarak ortaya çıkan burjuvanın özellikle kentsel alanlarda güç kazanarak mevcut kaynakları kontrol altında tutmaya çalışmasıyla birlikte toplumda eşitlik, özgürlük, insan hakları ve demokrasi gibi düşünceler gelişmiştir. Kendini bulma arayışında olmanın yanı sıra düzenli olarak çalışmak zorunda olan bireyler belirli bir aşamadan sonra üst irade ile karşı karşıya gelerek daha insani şartlarda yaşamak ve özgürleşmek için mücadele etmeye başlamıştır. Siyasi alanla sınırlı kalmayan mevcut değişim süreci eş zamanlı olarak sosyal alanda da kendini göstermiştir. Her ne kadar kadınlar ve erkekler toplumsal yapıdaki değişime karşı direnç göstererek ortak hareket etme gayreti içerisinde olsalar da şartlar kadınların aleyhine gelişmiştir (Albayrak & Deniz Anamur, 2020, s. 691).

Üretim araçlarının güce dayalı olarak gelişme göstermesiyle birlikte kadının toplum içerisindeki yeri giderek daha belirgin bir hâl almıştır. Fiziksel olarak erkek bireylere göre daha güçsüz olan kadınların toplumsal konumları ise fiziksel güç ile orantılı olacak biçimde kronikleşen bir temsiliyete dönüşmüştür. Bu bağlamda kadına, sürekli korunmaya muhtaç durumda olduğunu gösteren toplumsal bir statü atfedilmiştir. Kadına atfedilen bu statü ise farklı birçok toplumda iyi bir eş veya anne olma özelliğiyle kutsanmıştır (Kaya İlhan & Bozkurt, 2023, s. 370). Özellikle 18. yüzyıldan sonra feminist kadınlar Batı dünyasını etkisi altına alan devrimin coşkusuna kapılmıştır. Aydınlanma Çağı kuramlarının ortaya çıkmasıyla birlikte en az erkekler kadar kadınların da aynı haklara sahip olması gerektiğine dair bir düşünce gelişmiştir (Donovan, 2021, s. 22). Erkeklerle aynı haklardan yararlanma isteğini güçlendiren bu düşünce bir süre sonra kadına toplumsal zeminde mücadele etme zorunluluğu getirmiştir. Gerek yaşanan gelişmeler gerekse ödenen bedellerden sonra 8 Mart günü, Dünya Emekçi Kadınlar Günü olarak kutlanmaya başlanmıştır.

Alanyazında 8 Mart Dünya Kadınlar Günü konusunda yapılan birçok çalışma bulunmaktadır. Yapılan çalışma başlıkları genellikle feminizm, kadının çalışma hayatındaki yeri, 8 Mart'ın tarihçesi, kadın ve ideolojik söylemler, kadın konulu haberler, basında 8 Mart, 8 Mart ve dijital reklam olgusu biçiminde sıralanmaktadır. Bunun yanı sıra şiir dinletisi, karma fotoğraf sergisi, resim yarışması, grafik tasarımı, yağlı boya, seramik ve heykel çalışması gibi sanatsal yönüyle ön plana çıkan etkinlikler de gerçekleştirilmektedir. Diğer çalışmalardan farklı olan bu çalışmada ise 8 Mart Dünya Kadınlar Günü olgusu filatelik tasarımlar açısından ele alınmıştır.

Çalışmanın amacı 8 Mart Dünya Kadınlar Günü konulu filatelik damgaları tespit etmek ve tespit edilen damga temsilleri hakkında değerlendirmede bulunmaya çalışmaktır. Alanyazında 8 Mart Dünya Kadınlar Günü olgusunu filatelik tasarımlar

açısından ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanmadığı için bu yönde bir çalışma yapılmasına gerek duyulmuştur.

Kavramsal Çerçeve

8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nün Dünyadaki Gelişimi

8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü anma etkinliklerinin temeli yaklaşık olarak 150 yıl öncesine dayanmaktadır. 1857'de Amerika Birleşik Devletleri'nin New York kentindeki bir tekstil şirketinde çalışan yaklaşık 40 bin kadın işçi, günlük iş yükünün 10 saate indirilmesini ve eşit işe eşit ücret verilmesini talep etmeleri üzerine işten çıkarılır. Çalıştıkları işyeri ile ilişkisi kesilen kadınlar bu durumu protesto etmek amacıyla 8 Mart günü bir araya gelerek yürüyüş yapmaya karar verir. Polis müdahalesiyle sonuçlanan protesto yürüyüşü sonrasında kadınlardan 129'u hayatını kaybeder. Aradan yaklaşık olarak 50 yıl kadar bir zaman geçtikten sonra yaşanan olayların anısına New York'ta 15.000 kadının katılımıyla olaylı olmayan yeni bir yürüyüş gerçekleşir (Sallan, 1993, s. 159; Kurtoğlu, 2015, s. 80).

1909'da ise Leiserson ve Triangle Waist gibi büyük şirketlerinin çalışanlarıyla birlikte daha küçük ölçekli kimi tekstil şirketlerinde çalışan 20.000-30.000 kadar kadın işçi yine günlük çalışma süresinin azaltılması ve daha iyi ücret alma talebi için grev yapma kararı almıştır. Kasım 1909'da iki gün gibi kısa sürede örgütlenen kadınların direnişi Şubat 1910'a kadar sürmüştür. Bu direniş kadınların ilk uzun süreli grevi olarak tarihe geçmiştir (Kurtoğlu, 2015, s. 80). Yaşanan grevin üzerinden henüz fazla bir zaman geçmemişken Triangle Waist Şirketinin atölye kısmındaki çıkışlar kapatılarak bu alanda bir yangın çıkarılmıştır. Bu sırada üst katlara sıkıştırılan kadın işçilerden yaklaşık 140'ı çıkan yangın sonucunda hayatını kaybetmiştir. Bunun üzerine Amerikan Sosyalist Partisi şubat ayının son pazar gününün ABD'de her yıl Kadın Günü olarak kutlanmasına karar vermiştir. Alınan bu karar yerelde kutlanan ilk kadın günü olması açısından önemlidir (Kurtoğlu, 2015, s. 81).

8 Mart gününün kadın işçiler açısından artık kendi haklarını savunmak için bir gösterge olarak kullanıldığını belirten Alman siyasetçi Clara Zetkin, Kopenhag'da toplanan II. Uluslararası Sosyalist Kadınlar Konferansı'nda 8 Mart'ın artık Dünya Kadınlar Günü olarak kutlanması gerektiği yönünde bir öneride bulunmuştur (Albayrak & Deniz Anamur, 2020, s. 697). 1910'da kabul edilen önerinin ardından kutlamalar başlamıştır. Fakat hâlâ hangi tarihte kutlama yapılacağı tam olarak belli değildir. Bunun üzerine uluslararası boyutta ilk kutlama 19 Mart 1911'de gerçekleşmiştir (Sallan, 1993, s. 159; Özmen, 2015, s. 36). 8 Mart gününün artık resmî olarak Emekçi Kadınlar Günü olarak belirlenmesi ise ancak 1921'de Moskova'da düzenlenen III. Uluslararası Kadınlar

Konferansı'nda gündeme taşınmıştır. Konferansta öncelikle Clara Zetkin'in önerisi hatırlatılmış sonrasında geçmişte yaşanan trajik hadiseler tekrar sıralanmıştır. Sonuç olarak o güne kadar yaşanan elim olaylara ithafen 8 Mart günü Dünya Emekçi Kadınlar Günü olarak kutlanmaya başlamıştır (Özmen, 2015, s. 36). 8 Mart gününün Dünya Kadınlar Günü olarak kutlanmasını sağlayan önemli gelişmelerden biri Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından alınan karar neticesinde ortaya çıkmıştır. "Aralık 1977'de gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Genel Kurulu kararı ve daha sonra 24 Ekim-28 Kasım 1978 tarihlerinde gerçekleştirilen UNESCO 20. Genel Konferansı'nın 13.2. maddesi gereği 8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü olarak ilan edilmiştir" (UNESCO 75. Yıl Türkiye Millî Komisyonu).

8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nün Türkiye'deki Gelişimi

Türkiye'de 8 Mart günü ilk olarak 1921'deki girişimler neticesinde Emekçi Kadınlar Günü olarak kutlanmıştır. Bu tarihten sonra getirilen sınırlamalar nedeniyle uzunca bir süre kutlamalar gerçekleştirilememiştir. 1975'ten sonra ise daha yaygın ve kitlesel olarak gerçekleşen kutlamalar, kapalı mekânlardan sokaklara taşmaya başlamıştır. Ardından diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'nin de Birleşmiş Milletler Kadınlar On Yılı programından etkilenmesiyle birlikte 1975'te Kadın Yılı kongresi yapılmıştır. 12 Eylül Darbesi'nden sonra cunta yönetimi kutlama programlarına yasak getirmiş ve bu nedenle dört yıl süreyle herhangi bir kutlama girişiminde bulunulamamıştır. Yasağın kaldırılmasıyla birlikte 1984'ten itibaren çeşitli kadın örgütleri tarafından Dünya Emekçi Kadınlar Günü kutlamalarına tekrar başlanmıştır (Kına Candemir, 2019, ss. 3-4). 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü günümüzde düzenli olarak her yıl 8 Mart tarihinde valiliklerin uygun gördüğü alanlarda kutlanmaktadır.

Yöntem

Bu çalışma nitel araştırma yaklaşımıyla oluşturulmuştur. Araştırmanın verileri ise doküman incelemesi ile toplanmıştır. Doküman incelemesi sürecinde öncelikle hedef olguya ilişkin bilgi içerme ihtimali bulunan yazılı kaynaklar incelenmekte sonrasında basılı ve dijital kayıtlar üzerinden görsel incelemelerde bulunmaktadır (Wach & Ward, 2013). Bu nedenle çalışma öncesinde Sobiad Atıf Dizini, DOAJ, Scopus Open Academic Journal Index, EBSCO ve Türk Eğitim İndeksi gibi ulusal ve uluslararası yayın indeksleri üzerinden "8 Mart, dünya kadınlar günü, emekçi kadınlar ve filatelik damga" başlıklarıyla aramalar yapılmıştır. Aramalar sonucunda damgalardaki kadın temsilini özellikle arkeoloji bilimi açıdan ele alan çok sayıda çalışmaya ulaşılmına rağmen 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü filatelik tasarımlar üzerinden yansıtan herhangi bir çalışmaya ulaşılmamıştır.

Araştırmanın Modeli

Çalışma betimsel içerik analizi yöntemi ile irdelenmiştir. Betimsel içerik analizi, belirli bir konu hakkındaki genel eğilimleri ve araştırma sonuçlarını belirlemeyi ve tanımlamayı amaçlayan sistematik bir incelemedir (Çalık & Sözbilir, 2014, s. 34). Çalışmada, farklı yıllarda birbirinden bağımsız olarak yayınlanan damga temsilleri üzerine değerlendirmede bulunulmuş ve veri toplama sürecinde karşılaşılan olgulara yöneltile sorularla mevcut durum anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmanın yazılı verilerine literatür taramasıyla erişilmiştir. Görsel verilere ise konu ile ilgili kapsamlı veriler barındıran <https://www.pulhane.com/> web sayfasından ulaşılmıştır. Bunu için farklı başlıklar altında kategorize edilen zarf, pul, posta kartı ve maksimum kart gibi filatelik tasarımlar üzerine incelemede bulunulmuş ardından konu kapsamına dâhil olan tasarımlarla çalışmanın kurgusu oluşturulmuştur. Bu kapsamda 2014 ile 2020 yılları arasında yayınlanan 8 adet özel tarih damgası ile 1 adet özel gün zarfına ulaşılmıştır. Bu bağlamda verilerin güvenilirlik ve geçerliği de PTT tarafından basılı olarak yayınlanan doküman listesi aracılığıyla sağlanmıştır. Veri analizi sürecinde ise göstergibilimden yararlanılmıştır. Göstergibilim imaj, dil, dizi ve belirtke gibi işaretlere odaklanmakta metin ya da görsel olarak ifade edilen şekillerin sembolik yönünü aktarmaya çalışmaktadır (İlkdoğan, 2017, s. 3149; Rose, 2023, s. 142). Bu bağlamda çalışmaya dâhil olan damgalardaki tipografik okuma ve illüstrasyonlar renk, baskı kalitesi, konumlandırma, içerik ve tasarım açısından değerlendirilerek yorumlanmıştır.

BULGULAR

Çalışmanın bulguları 8 adet özel tarih damgası ve 1 adet özel gün damgasından oluşmaktadır.

Özel Tarih Damgası

Üstünde en az bir adet pul ya da pula ait baskı bulunan fakat damganın içeriği ile ilgili herhangi bir illüstrasyon bulunmayan zarflar özel tarih damgalı zarf olarak değerlendirilmektedir. Özel tarih damgalı zarflarda gerek zarfın gerekse pulun üstüne özel tarih damgası tatbik edilmektedir. Bu sıralamaya göre illüstrasyon, pul ve damga üçlüsünün de içerik itibarıyla birbirinden farklı olması gerekmektedir. İlgili konuyu içeren tek faktör damga olduğu için tasarımda bulunması gereken niteliklerin tamamının damga temsiline açıklanmış olması beklenmektedir. Buna göre PTT

01.01.2009 tarihini baz almış ve bu tarih itibarıyla hazırlanan özel tarih damgalı zarfların tamamını kendisi üretilip satışa sunulmuştur (Filateli, 2016).

Şekil 1: 08 Mart Dünya Kadınlar Günü Konulu Özel Tarih Damgası, İstanbul. (Pulhane, 2014a).

Şekil 1 07.03.2014 tarihinde İ.T.Ü. Bilim Mühendislik ve Teknolojide Kadın Araştırmaları ve Uygulama Merkezi tarafından “08 Mart Dünya Kadınlar Günü” anısına İ.T.Ü Süleyman Demirel Kültür Merkezi Ayazağa Kampüsünde düzenlenen sergide kullanılmak üzere hazırlatılan bir adet özel tarih damgasını göstermektedir. Üretim adedi 400 olan zarflar 1,50 TL bedelle satışa sunulmuştur (Pulhane, 2014a). Yuvarlak formda tasarlanan damganın odağına 8 rakamı yatay olarak yerleştirilmiş ve sonsuzluk sembolü elde edilmiştir. Sembolün sağına eklenen vektörel çizimle burun, çene ve gıdı hatları belirginleştirilen bir kadın figürü oluşturulmuştur. Merkezden çevreye doğru genişleyen iç içe geçmiş iki sıra tipografi ile birlikte tasarıma derinlik kazandırılmıştır. İçteki halka küçük puntoda yazılan ifadelerden oluşurken dış halka daha büyük puntoda yazılmış ifadeleri içermektedir. İç halkada kompozisyonun amaç ve destekçisi belirtilmişken dış halka kısmı tasarımın künyesine ayrılmıştır. Figüre odaklanmayı kolaylaştırmak için de illüstrasyonun hemen altına ince bir hat oluşturacak biçimde düz yazı fontunda tipografik bir kısaltma eklenmiştir.

Şekil 2: 08 Mart Dünya Kadınlar Günü Konulu Özel Tarih Damgası, İstanbul. (Pulhane, 2014b).

Şekil 2 08.03.2014 tarihinde İ.T.Ü. Bilim Mühendislik ve Teknolojide Kadın Araştırmaları ve Uygulama Merkezi tarafından “08 Mart Dünya Kadınlar Günü” anısına İ.T.Ü Süleyman Demirel Kültür Merkezi Ayazağa Kampüsünde düzenlenen sergide kullanılmak üzere hazırlatılan diğer özel tarih damgasını göstermektedir. Üretim adedi 400 olan zarflar 1,50 TL bedelle satışa sunulmuştur (Pulhane, 2014b). Yuvarlak bir formda tasarlanan damgada şekil 1’de yer alan tipografi ve illüstrasyonların aynısı kullanılmıştır. İkinci damga, bir gün sonraki sergide kullanıldığı için içerik aynı kalmak koşuluyla sadece tarih kısmında değişiklik yapılmıştır.

Şekil 3: 08 Mart Dünya Kadınlar Günü Konulu Özel Tarih Damgası, Ankara. (Pulhane, 2016).

Şekil 3 07-10.03.2016 tarihleri arasında “08 Mart Dünya Kadınlar Günü” anısına Antares Alışveriş Merkezi Ankara adresinde düzenlenen sergide kullanılmak üzere hazırlatılan bir adet özel tarih damgasını göstermektedir. Üretim adedi 400 olan zarflar 2,00 TL bedelle satışa sunulmuştur (Pulhane, 2016). Yuvarlak formda tasarlanan bu damga diğer tasarımlara göre daha belirgin hatlarla çizilmiş beyaz tenli bir kadın figürünü içermektedir. Sol profilden betimlenen kadın temsilinin kafatasının arka kısmına çapraz bir biçimde 8 rakamı yerleştirilmiş hemen altına da rakamı belirginleştirmek için büyük harflerle “MART” ifadesi eklenmiştir. Günün anlam ve önemine vurgu yapan tipografi büyük puntoda yazılmışken çalışmanın künyesi daha küçük punto ile ifade edilmiştir. Tipografi ile yapılan betimleme damgaya dış halka görünümü kazandırmıştır. Mevcut tasarım, 8 Mart olgusunun kadınların beyninde yer ettiğini göstermesi açısından oldukça anlamlı bir gösterge olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca tasarımdaki tipografiler düz yazı fontunda oluşturulmuştur.

Şekil 4: 08 Mart Dünya Kadınlar Günü Konulu Özel Tarih Damgası, Bursa. (Pulhane, 2018).

Şekil 4 08.03.2018 tarihinde “08 Mart Dünya Kadınlar Günü Pul Sergisi” anısına Nilüfer Belediye Başkanlığı tarafından Nazım Hikmet Kültür Merkezi Nilüfer/Bursa adresinde düzenlenen sergide kullanılmak üzere hazırlanan bir adet özel tarih damgasını göstermektedir. Üretim adedi 900 olan zarflar 2,50 TL bedelle satışa sunulmuştur (Pulhane, 2018). Yuvarlak formda tasarlanan damganın odağında sol profilden betimlenmiş bir kadın figürü görülmektedir. Klasik damga formatında tasarlanan bu kompozisyonda figürün hemen arkasına numerik olarak 8 ifadesi yerleştirilmiş onun yanına da dikey olarak yukarıdan aşağıya doğru “MART” ifadesi eklenmiştir. Diğer tasarımlarda gerek figür gerekse illüstrasyonların sadece dış hatları çizilmişken bu tasarımda hem illüstrasyon hem de tipografinin içerisine dolgu yapılmıştır. Bu şekilde figüre esmer tenli bir kadın ya da karakalem çalışması görünümü kazandırılmıştır. İllüstrasyonun belirli kısımları boşluk içerdiği için baskı tasarımına net bir biçimde yansıtılamamıştır. Ayrıca tasarımdaki tipografinin tamamı düz yazı fontunda oluşturularak illüstrasyonun alt ve üst kısımlarına kavis oluşturacak stilde konumlandırılmıştır.

Şekil 5: 8 Mart Dünya Kadınlar Günü Pul Sergisi konulu özel tarih damgası, İzmir. (Pulhane, 2019).

Şekil 5 07-11.03.2019 tarihleri arasında “Dünya Kadınlar Günü Pul Sergisi” anısına Karşıyaka PTT Merkez Müdürlüğü Karşıyaka/İzmir adresinde düzenlenen etkinlikte kullanılmak üzere hazırlatılan bir adet özel tarih damgasını göstermektedir. Üretim adedi 500 olan zarflar 3,00 TL bedelle satışa sunulmuştur (Pulhane, 2019). Oval formda tasarlanan damganın odağına 8 rakamı yatay olarak yerleştirilmiş ve sonsuzluk sembolü elde edilmiştir. Sembolün sol çerçevesinin içine sağ profilden betimlenmiş bir kadın figürü, sağ çerçevesinin alt çizgisine ise “mart” ifadesini içeren bir tipografi eklenmiştir. Oldukça sade bir biçimde tasvir edilen bu kompozisyonda günün anlam ve önemini belirten tipografi, illüstrasyonun hemen üzerine, tasarımın künyesi de kavis oluşturacak biçimde alt kısma konumlandırılmıştır. Tasarımdaki tipografilerin tamamı sık aralıklarla italik yazı fontunda yazılmış ve illüstrasyonun üst ve alt kısımlarına kavis oluşturacak biçimde konumlandırılmıştır. İtalik yazım ve harf aralığındaki (espas) sıkışık düzen nedeniyle ifadelerdeki okunabilirlik düzeyi azalmıştır.

Şekil 6: Dünya Kadınlar Günü Pul Sergisi konulu özel tarih damgası, İstanbul. (Pulhane, 2020a).

Şekil 6 05-09.03.2020 tarihleri arasında “Dünya Kadınlar Günü Pul Sergisi” anısına Tarihî Beyoğlu (Galatasaray) PTT Binası Beyoğlu/İstanbul adresinde düzenlenen etkinlikte kullanılmak üzere hazırlatılan bir adet özel tarih damgasını göstermektedir. Üretim adedi 500 olan zarflar 4,50 TL bedelle satışa sunulmuştur (Pulhane, 2020a). Yuvarlak formda tasarlanan damganın odağında sağ profilden betimlenmiş bir kadın figürü görülmektedir. Klasik damga formatında tasarlanan bu kompozisyonda figürün hemen altına numerik olarak 8 rakamı, devamına ise “mart” ifadesi eklenmiştir. Sade bir biçimde tasvir edilen bu kompozisyonda günün anlam ve önemini belirten tipografi illüstrasyonun hemen üstüne büyük harflerle yarım daire oluşturacak biçimde yerleştirilmişken künyesini gösteren ifadeler alt kısma kavis oluşturacak biçimde konumlandırılmıştır. Halkanın çevrelediği tipografiler düz yazı fontunda oluşturulmuşken merkezdeki kullanımlar görünürlüğü artırmak için italik olarak yazılmıştır.

Şekil 7: Dünya Kadınlar Günü Pul Sergisi konulu özel tarih damgası, Ankara. (Pulhane, 2020b).

Şekil 7 05-09.03.2020 tarihleri arasında “Dünya Kadınlar Günü Pul Sergisi” anısına Kızılay PTT Merkezi Çankaya/Ankara adresinde düzenlenen etkinlikte kullanılmak üzere hazırlatılan bir adet özel tarih damgasını göstermektedir. Üretim adedi 500 olan zarflar 4,50 TL bedelle satışa sunulmuştur (Pulhane, 2020b). Asimetrik formda tasarlanan damgada alınsal olarak betimlenmiş beyaz tenli bir kadın figürü görülmektedir. Vektörel çizim tekniğine göre oluşturulan tasarımda yüzün sol kısmı açık olmakla birlikte sağ kısmı uzun saçlı olarak tasvir edilmiştir. Figürün yüz ifadesinden gözlerini kapattığı ve mutlu olduğu anlaşılmaktadır. Kompozisyonun herhangi bir yerinde ise numerik olarak 8 ifadesine yer verilmediği görülmektedir. Figürün yüzünde çene, kulak ve burun kısımları bulunmamasına rağmen tamamlama ilkesi gereği algısal olarak bu parçalar bir bütün olarak görülmektedir. Günün anlam ve önemini belirten tipografi, figürün saçlarını çevreleyecek biçimde üst kısma konumlandırılmışken tasarımın künyesi, yüz hatlarına görünürlük kazandıracak biçimde temsilin çene kısmına yerleştirilmiştir. İtalik yazım tercihi ve harf aralığındaki sıkışık düzen nedeniyle ifadelerdeki okunabilirlik düzeyi negatif yönde etki göstermiştir.

Şekil 8: Dünya Kadınlar Günü Pul Sergisi konulu özel tarih damgası, İzmir. (Pulhane, 2020c).

Şekil 8 05-09.03.2020 tarihleri arasında “Dünya Kadınlar Günü Pul Sergisi” anısına Karşıyaka PTT Merkez Müdürlüğü Karşıyaka/İzmir adresinde düzenlenen etkinlikte kullanılmak üzere hazırlanan bir adet özel tarih damgasını göstermektedir. Üretim adedi 500 olan zarflar 4,50 TL bedelle satışa sunulmuştur (Pulhane, 2020c). Kare formda tasarlanan damganın sol kısmında sağ profilden betimlenmiş beyaz tenli bir kadın illüstrasyonu görülmektedir. Kısa saçlı olduğu anlaşılan kadının hemen arkasından aşağıya doğru uzun saç modeli oluşturacak biçimde bir uzantı sarkıtılmış ve bu uzantı ile illüstratif olarak 8 rakamını oluşturulmuştur. Günün anlam ve önemini belirten tipografi figürün hemen üzerinde kavis oluşturacak biçimde yerleştirilmişken kompozisyonun künyesini gösteren tipografi 8 rakamına karşılık gelecek biçimde alt kısma konumlandırılmıştır. Gerek el yazısı fontu gerekse harf aralığındaki sıkışık düzen nedeniyle ifadelerdeki okunabilirlik düzeyi negatif yönde etkilenmiştir.

Özel Gün Damgası

Üstünde en az bir adet pul ya da pula ait baskının yer aldığı ve tatbik edilen damganın içeriği ile ilgili bir de illüstrasyonun bulunduğu tasarımlar “özel gün zarfı” olarak nitelendirilmektedir. Özel gün zarflarında damga ve illüstrasyon aynı içeriğe sahipken pul diğerlerinden farklı bir konuyu içermek durumundadır (Ankara Filateli Derneği, 2024).

Şekil 9: İstiklal Harbinde Kadın Kahramanlarımız Konulu Özel Gün Damgası, Ankara. (Pulhane, 2022).

Şekil 9 08.03.2022 tarihinde “İstiklal Harbinde Kadın Kahramanlarımız” anısına hazırlanan ve PTT Pul Müzesi Altındağ/Ankara adresinde özel tarih damgasıyla mühürlenilen bir adet filatelik damga tatbikini göstermektedir. Üretim adedi 2.500 olan zarflar 9,00 TL bedelle satışa sunulmuştur (Pulhane, 2022). Farklı formda oluşturulan tasarımda illüstrasyon ve tipografi bir arada kullanılarak biri üst diğeri alt boğumda olmak üzere 8 rakamı biçiminde bir temsil oluşturulmuştur. İki farklı kol biçiminde

tasarlanan bu temsilde kollardan biri siyah renk tonuna sahipken diğeri zemin tonuna göre renklendirilmiştir. Tasarımın amacını belirten tipografi alt boğumun çevresini kuşatacak biçimde daha kalın bir yazı puntosu ile oluşturmuşken künyesi aynı hizadaki boğumun içerisine yerleştirilmiştir. Tasarımdaki alfabetik olarak yazılan mart ifadesi ise numerik olarak sunulan 8 ifadesinin üst boğumuna yerleştirilmiştir.

SONUÇ

Alanyazında 8 Mart günü için 8 Mart Dünya Kadınlar Günü, 8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü ya da 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü gibi ifadelerin kullanıldığı görülmektedir (Kına Candemir, 2019, s. 3; UNESCO 75. Yıl Türkiye Millî Komisyonu). Birleşmiş Milletler (BM) 8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü biçiminde bir tanımlamada bulunmuşken kendisini sosyalist ya da feminist olarak tanımlayanlar 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü tanımlamasını kullanmıştır. Tanımdaki ayrışmalar, 8 Mart gününe yapılan göndermelerdeki farklılıkların fikrîsel ayrılıktan kaynaklandığı göstermektedir. Çalışmada yer alan tasarımlarda ise 8 Mart Dünya Kadınlar Günü biçiminde bir kullanıma yer verildiği görülmektedir. Dolayısıyla sistemin de konuya kayıtsız kalmadığı ve kamusal alanda kullanılmak üzere resmî tanım bildiren bir ifade geliştirdiği anlaşılmaktadır.

Damga üzerinde yer alan tipograflerin önemli bir kısmı düz yazı fontunda yazılmışken diğer kısımlarda el yazısı ya da italik yazım fontu tercih edilmiştir. Tasarımcılar genellikle rutin bir duruma dair bilgilendirmede bulduklarında konuyu günlük kullanıma uygun olacak biçimde düz yazı fontunda aktarmayı uygun görmektedir. Fakat metin içerisindeki bir bölüme vurgu yapılacaksa ifadenin ya tırnak içerisinde ya da italik olarak yazılması daha uygun olmaktadır. Yine tasarım sürecinde özellikle gereklilik zorunluluk ya da sinirlenme gibi durumları bildiren cümlelerin yazımında harflerin tamamının büyük fontta yazıldığı anlaşılmaktadır (Acar Büyükpehlivan, Zelzele & Özdemir, 2011, ss. 248-252). Yazım sürecinde kızgınlık, saldırganlık ve bağırma hissi oluşturarak negatif algıya neden olan büyük harf kullanımı çoğunlukla yanlış anlaşılmalara sebebiyet verdiği için özellikle sosyal medya ve dijital platformlarda pek tercih edilmemektedir. Bu bağlamda damgalardaki tipograflerin tasarımcının öngörüsüne bağlı olarak bazen düz yazı fontunda bazen italik bazen de büyük harflerle yazıldığı anlaşılmaktadır. Şekil 6'daki kompozisyonda görüldüğü üzere her üç yazım biçiminin bir arada kullanıldığı durumlarla da karşılaşılabilir.

Kullanılan mürekkebin renk ve kalitesi tasarıma daha estetik bir görünüm kazandırmada etkili bir faktördür (Aslan, Özomay & Köse, 2010, s. 151; Mengüberti, 2011, ss. 379-380). Istamp mürekkebi genel olarak kırmızı, yeşil, siyah, mavi ve lacivert renkleri içermektedir. Bu bağlamda kırmızı ve yeşil renkler canlılık ile özdeşleşmişken daha koyu tonda olan siyah, mavi ve lacivert renkler resmîyetin sembolü hâline

dönüşmüştür. Buna göre özellikle kamusal alanlarda kullanılan kaşe, mühür ve damga baskılarında koyu renklerin bilinçli olarak tercih edildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla mevcut tasarımlardaki renk tercihinin kamunun öngördüğü ölçülere göre belirlendiği görülmüştür. Bu nedenle yapılan çalışmalarda mürekkep kullanımının tek tip olmasına dikkat edildiği anlaşılmaktadır.

Klasik damgalardaki tipografik ifade ve illüstrasyonlar damgayı dıştan çevreleyen yuvarlak bir halkanın içerisine sığdırılmaktadır (Bezaz, 2006, ss. 266-284). Günümüzde ise tasarımcıların önemli bir kısmı artık geleneksel çizgiye bağlı kalmak yerine farklı formlarda kurgulanmış geometrik tasarımları daha çok tercih etmektedir. Bu bağlamda şekil 4 ve 6'nın tamamen geleneksel akışa uygun olarak tasarlandığı görülürken şekil 1, 2 ve 3'ün yuvarlak formda olmasına dikkat edildiği anlaşılmaktadır. Fakat şekil 5, 7 ve 9'un kompozisyona uygun olacak biçimde sırasıyla oval, asimetrik ve 8 rakamı şeklinde tasarlandığı görülürken şekil 8 diğerlerinden farklı olarak kare formda kurgulanmıştır.

Tasarımcılar çoğunlukla çalışmanın amacına atıfta bulunan sembolik ifadeleri sınırlı kullanım alanı sahip olan damganın içerisine yerleştirmeye özen göstermektedir. Buna göre şekil 7 haricindeki damga temsillerinde farklı formlarda kurgulanmış 8 rakamına yer verildiği görülmekle birlikte şekil 1, 2 ve 4'teki kompozisyonlarda 8 rakamı üzerinden sonsuzluk sembolüne gönderme yapıldığı anlaşılmaktadır.

Filatelik tasarımlar içerisinde pul, zarf, posta kartı, pul portföyü, uluslararası cevap kuponu, maksimum kart ve tebrik kartları gibi farklı türler bulunmasına karşın 8 Mart Dünya Kadınlar Günü konulu baskılar sadece özel tarih damgalı zarflar ve özel gün zarfı kategorilerinde ele alınmıştır. Pul emisyon programı içerisinde kadın konulu çok sayıda tasarım bulunmasına rağmen 8 Mart Dünya Kadınlar Günü anısına hazırlatılan filatelik tasarımların oldukça sınırlı bir kategoride üretildiği sonucuna ulaşılmıştır.

.....
Etik Beyanı ve Çıkar Çatışması: Yazar, çalışmada etik ilkelere uyduğunu ve çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.
.....

KAYNAKLAR

- Acar Büyükpehlivan, G., Zelzele, Ö. B., & Özdemir, L. (2011, Kasım 24-26). Tipografide yazı karakterlerinin okunabilirliğe etkisi. *IV. International Printing Technologies Symposium* [Sempozyum bildirisi], İstanbul, Türkiye.
- Albayrak, E. C., & Deniz Anamur, D. (2020). Kadın hareketleri ve medya: 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nün ulusal gazetelerde temsili üzerine bir analiz. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 10(3), 690-709.
- Ankara Filateli Derneği. (2024). *Filateli sözlüğü*. <https://www.anfila.net/filateli-sozlugu>
- Aslan, B., Özomay, Z., & Köse, E. (2010). Ofset baskıda mürekkebin kuruma sürecinde renk değişimlerinin tespit edilmesi. *Politeknik Dergisi*, 13(2), 151-158.
- Bezaz, Y. G. (2006). *Geçmişten günümüze haberleşme ve PTT tarihi*. Türkiye Haber-İş Sendikası.
- Çalık, M., & Sözbilir, M. (2014). Parameters of content analysis. *Education and Science*, 39(174), 33-38. <https://doi.org/10.15390/EB.2014.3412>
- Donovan, J. (2021). *Feminist teori* (A. Bora, M. Ağduk Gevrek, & F. Sayılan, Çev.). İletişim Yayınları.
- Filateli. (2016). *Filateli terimler*. https://www.filateli.gov.tr/docs/2016_filateliterimler.pdf
- İlkdoğan, H. (2017). Göstergenin toplum düzlemindeki yeri: Toplumsal göstergibilim. *İdil*, 6(39), 3147-3164. <https://doi.org/10.7816/idil-06-39-10>
- Kaya İlhan, Ç., & Bozkurt, G. (2023). 8 Mart Dünya Kadınlar Gününe ilişkin haberlerin toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi: BBC Türkçe ve Hürriyet Gazetesi örneği. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder)*, 11(1), 369-406.
- Kına Candemir, P. (2019). 8 Mart'ın tarihçesi. *Manisa Barosu Kadın ve Çocuk Hakları Komisyonu*, 3-4.
- Kurtoğlu, A. (2015). 8 Mart Dünya Kadınlar Günü hakkında kısa bir hikâye. *Fe Dergi*, 7(1), 77-85. https://doi.org/10.1501/Fe0001_0000000132
- Mengüberti, M. (2011, Kasım 24-26). İyi mürekkep kavramı. *IV. International Printing Technologies Symposium* [Sempozyum bildirisi], İstanbul, Türkiye.
- Özmen, Ö. (2015). Türkiye'de 8 Mart Kadınlar Günü'nün tarihsel süreci. *EMO Kadın Bülteni*, 3, 36-38. https://www.emo.org.tr/ekler/6f61faf23114cb3_ek.pdf?dergi=990
- Pulhane. (2014a). *İ.T.Ü. Bilim Mühendislik ve Teknolojide Kadın Araştırmaları ve Uygulama Merkezi 8 Mart Dünya Kadınlar Günü 07.03.2014 İstanbul*. <https://www.pulhane.com/OzelGunDamgaSayfalari/ot201404.html>
- Pulhane. (2014b). *İ.T.Ü. Bilim Mühendislik ve Teknolojide Kadın Araştırmaları ve Uygulama Merkezi 8 Mart Dünya Kadınlar Günü 08.03.2014 İstanbul*. <https://www.pulhane.com/OzelGunDamgaSayfalari/ot201404.html>

- Pulhane. (2016). *Dünya Kadınlar Günü* 08.03.2016 Ankara.
<https://www.pulhane.com/OzelGunDamgaSayfalari/ot201605.html>
- Pulhane. (2018). *08 Mart Dünya Kadınlar Günü* 08.03.2018 Bursa.
<https://www.pulhane.com/OzelGunDamgaSayfalari/ot201802.html>
- Pulhane. (2019). *Dünya Kadınlar Günü pul sergisi* 07-11.03.2019 İzmir.
<https://www.pulhane.com/OzelGunDamgaSayfalari/ot201907.html>
- Pulhane. (2020a). *Dünya Kadınlar Günü* 05-09.03.2020 İstanbul.
<https://www.pulhane.com/OzelGunDamgaSayfalari/ot202010.html>
- Pulhane. (2020b). *Dünya Kadınlar Günü* 05-09.03.2020 Ankara.
<https://www.pulhane.com/OzelGunDamgaSayfalari/ot202009.html>
- Pulhane. (2020c). *Dünya Kadınlar Günü* 05-09.03.2020 İzmir.
<https://www.pulhane.com/OzelGunDamgaSayfalari/ot202011.html>
- Pulhane. (2022). *İstiklal Harbi'nde kadın kahramanlarımız.*
<https://www.pulhane.com/OzelGunZarfiSayfalari/oz202201.html>
- Rose, G. (2023). *Görsel metodoloji / Visual methodologies* (G. Akgülil, Çev.). İnkılâp Kitabevi.
- Sallan, S. (1993). 8 Mart Dünya Kadınlar Günü ve kamu hayatında Türk kadınının konumu. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 36(1-2), 159-168.
- Wach, E., & Ward, R. (2013). *Learning about qualitative document analysis*. The Institute of Development Studies and Partner Organisations.
<https://hdl.handle.net/20.500.12413/2989>
- UNESCO 75. Yıl Türkiye Millî Komisyonu. (2024). *UNESCO tarafından ilan edilen günler.*
<https://www.unesco.org.tr/Pages/1967/1394/UNESCO-Taraf%C4%B1ndan-%C4%B0lan-Edilen-G%C3%BCnler>